

"לבניינה של תורה" – חלק שדמ

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך וידר שליט"א

"בְּרוּךְ שְׁנַתְּךָ תּוֹרָה"

שיחות בעניין לימוד התורה (ב)

מהשופט, מהשוטר או מחברו, אך ראוי לאדם שלא יפחד מבן-אדם. "וּבּוֹטַח בְּה' יִשְׁגָּב"⁴, כלומר – ניצול, "מן הצרה בשכר הביטחון אף על פי שהייתה הצרה ראויה לבוא עליו", חלילה. כלומר, ייתכן שטיל מסוים היה אמור לפגוע, אבל כאשר אדם בוטח בה' ויודע ש"לא תירא מהם" כשלעצמם, אלא יודע שריבונו של עולם הוא "בעל מלחמות מצמיח ישועות" והוא המנהיג את העולם. זו מדרגת הביטחון – "וּבּוֹטַח בְּה' יִשְׁגָּב". הלוא שום טיל אינו נורה אלא ממנו יתברך, גם אם יד נוכרית היא זו שלחצה על ההדק.

לכן המוטל עלינו כעת הוא קודם להתחזק בביטחון בקב"ה ולהיות רגועים. עלינו להרגיע את ההורים בארצות הברית שארץ ישראל בטוחה יותר מאשר ניו יורק. הקב"ה משגיח בהשגחה מיוחדת על ארץ ישראל, "תְּמִיד עֵינַי ה' אֵלֶיךָ בָּה"⁵.

איננו יודעים אם יתגלגלו הדברים וניאלץ להתגייס, וחלק מבני בית המדרש ייקראו אל הדגל ואל המדים. אם כך אכן יקרה אזי נתגייס

"אַתֶּם קְרִיבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אֲיִבֵיכֶם" "ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום", כך אמרנו וחזרנו בתפילת ראש השנה, שעבר לא מכבר¹. איננו יודעים מה מגלגל עלינו "בְּעַל מִלְחָמוֹת... מְצַמֵּחַ יְשׁוּעוֹת", איננו יודעים מה מגלגל ריבונו של עולם לפתחה של מדינת ישראל, ואף לנו כחיילים.

אם נחשוב על הטובה שבתורה ונודה לה' על כך נהפוך אותה לחשובה בעינינו

נכון לעכשיו, משעות הבוקר נורו לעבר ישראל כמאה וחמישים טילים; נכון לעכשיו, כמיליון ילדים לא הלכו היום לתלמודי התורה או לבתי הספר והתבטלו מלימודם.

אנו זוכרים ויודעים את דברי התורה²: "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֲיִבֶיךָ וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רֵב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם". התורה

מצווה עלינו שלא לפחד. אם כן, ראשית יש לנו לחזק בעצמנו את מידת הביטחון בקב"ה. מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א מסביר שכוונת הפסוק היא להדגיש ש"לא תִירָא מֵהֶם" דווקא, אלא תירא מהקב"ה, שהוא היורה את מאה וחמישים הטילים. אל תירא מהטילים ואל תירא מהאויבים, אלא תירא מריבונו של עולם!

כותב על כך רבנו בחיי³: "ראוי לו לאדם שלא ירא מזרוע בשר ודם". אנשים רבים מפחדים

¹ *** תוספת שלי להבנת ההקשר

² דברים, פרק כ, פסוק א

³ כד הקמת, ערך בטחון

⁴ משלי, פרק כט, פסוק כה

⁵ דברים, פרק יא, פסוק יב. עיין רמב"ן, ויקרא, פרק יח, פסוק כה: "והנה השם הנכבד הוא אלקי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו".

איננו יודעים כיצד יתגלגלו הדברים, ייתכן ותיפתח הרעה אף מצפון.

אני סבור שעל כל בעל נפש לחשוב על כך, גם אם היום בצהריים תחל הפסקת האש. מישהו העומד עימי בקשר שלח לי הבוקר מסרון ושאל האם אנו שומרים על השגרה? השבתי לו שכל ענייני הוא שלא להיות בשגרה. הלוא ריבוננו של עולם פועל את כל אלה במטרה להוציאנו קצת מהשגרה, לשם כך הוא "עֲשֵׂה מְלֶאכֶיךָ רוּחוֹת מְשֻׁרְתֵי אֵשׁ לְהִטּוֹ".

התורה שלנו היא התורה של עם ישראל כולו. לכן מוטל עלינו כעת להתחזק באחיזה בה. ודאי לי שביחידות הקרביות כבר 'סגרו יציאות'. אם כן, עלינו להתבונן שגם אנו פה ביחידה קרבית – משמר המלך אל מול מקום הקודש, היושבים ראשונה במלכות.

"על כל אהודך"

בשבוע שעבר עמדנו על שאלה המטרידה אותנו רבות: כיצד ניתן להביא לכך שכל הבא לישיבה במטרה ללמוד תורה, כפי שכולם באים, אכן יעשה זאת בצורה הטובה ביותר? ניגש אלי הבוקר תלמיד נפלא ובפיו תשובה לשאלתי וברצוני לעסוק בתשובתו.

ברצוני לדבר על התשובה של אותו תלמיד. תלמיד זה הצביע על חיזוק בהכרת הטוב וההודאה לקב"ה, וברצוני להסביר יותר את דבריו.

ילד שנולד בבית ובמשפחה מחויב מן התורה ומצד המוסר האנושי – כמו דמא בן נתינה⁹ – בכיבוד הוריו עד בלי גבול. ככל שהכרתו של הילד בטובות שגומלים עימו הוריו תהיה יותר

ברוגע, שהרי אנו כבר יודעים את ביאורו של רבנו בחיי לפסוק זה – הקב"ה הוא בעל מלחמות והוא המנהל את העולם.

"רק חזק ואמיץ מאד"

אמנם, בודאי שכעת מוטלים עלינו שני דברים חשובים: קודם כל חובת ההשתדלות מחייבת לפקוח עיניים היטב לכל דבר ולכל אדם, משום שתמיד כשחלה הסלמה כל 'השועלים' שמסביב 'מריחים ומתקרבים'.

לאחר מכן הדבר העיקרי הוא להתחזק בלימוד התורה לזכות כל עם ישראל. נאמר לי שדונוח במהדורות החדשות שהרב חיים קנייבסקי שליט"א אמר ש"התורה מגנא ומצלא"⁶ ועל כן לא צריכים לסגור את בתי הספר בשעה זו.

כך אומרים חז"ל ב'בראשית רבה'⁷: "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו" – עשו וישמעאל הם משפחה אחת – "ואם לאו – הידים ידי עשו". אם כן, לא פשוט בכלל לבטל תורה ממיליון ילדים. עוד אמרו חז"ל ב'ויקרא רבה'⁸: "הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אם שמרתם מה שכתוב בספר זה הרי אתם ניצולים מן הסייף".

לכן, בעת כזו מוטל על כל בעל נפש להוסיף בלימודיו בכמות ובאיכות. לא מפְּחַד שייפול טיל בישיבת 'הכותל', חלילה – יש לכך סיכוי קלוש בשל חשיבותו של הר הבית אף לישמעאלים – אלא כי התורה שאני לומד היא גם התורה של אשקלון ושדרות ותל-אביב וחולון וראשון-לציון ומודיעין. איני לומד בישיבת 'הכתל' את תורת הפרטית אלא את תורתם של הקב"ה ושל עם ישראל. לפיכך התורה שאני לומד מגנא ומצלא לא רק אותי ואת משפחתי, אלא את כל עם ישראל. הלוא

⁹ תהלים, פרק קד, פסוק ד. עיין שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, וישלח, סדרה ב, סעיפים 3-8: "המלאכים הם שליחים של בורא עולם, שליחים של הנהגת הבורא בנבראים... כל כוחות הטבע הם מלאכים".

¹⁰ עיין קידושין, דף לא, עמוד א. עיין עוד תפארת ישראל, פרק מא: "כי מצוה זאת בפרט מחייב אותה הדעת והשכל שיכבד האדם הוריו שהביאו אותו לעולם... ולפיכך בא ללמד ענין מצוה זאת מן גוי, שאין גוי מקיים המצוה בשביל שנצטוו עליה, רק מה שיגזור השכל בלבד".

⁶ עיין סוטה, דף כא, עמוד א

⁷ פרשה סה, סימן כ. עיין מעלות התורה עמוד לו (במהדורת פנינים): "מפרש המדרש דהכא פירושו, דברכו בשניהם, והוא קולו של יעקב. והיינו לימוד התורה, אזי יהי' לו ג"כ הידים ידי עשו, שיהיה לו כח כדי עשו, שלא יוכל שום אויב לשלוט עליו. ואם חס ושלום לא יהיה קול יעקב, אזי לא יהיה לו ידי עשו, שירפו ידיו ויוכלו האויבים לשלוט עליו".

⁸ פרשה לה, סימן ו

”טוב לי תורה פיך”

אמר לי אותו תלמיד שאם נחשוב לפני השינה על הטובה שבתורה ונודה לה' על כך נהפוך אותה לחשובה בעינינו. באותה מידה – אם נהפוך את התורה לחשובה בעינינו אז נודה עליה ונדע להעריך אותה עוד יותר¹³.

הגמרא במסכת נדרים¹⁴ שואלת מדוע בניהם של תלמידי חכמים אינם יוצאים תלמידי חכמים? משיב רבינא שזאת מפני שאינם מברכים בתורה תחילה. הוא אומר שדבר זה נכון הן במישור הפרטי והן במישור הלאומי. חיסרון זה הוא שורש החורבן בעם ישראל.

אני הקטן שואל: וכי יתכן שתלמידי חכמים לא ברכו ברכות השחר? אם כן מהי כוונת הדברים? בהשגותיו לספר המצוות של הרמב"ם הוסיף הרמב"ן ומנה את ברכת התורה כמצווה עשה מן התורה: ”שנצטוונו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא”. נראה להסביר שהקושי של אותם תלמידי חכמים היה שלמרות שאמרו את המילים, אולי לא הכירו מספיק את הטובה העצומה הגלומה בתורה. הם לא חשו את גודל הזכות ללמוד תורה, וממילא לא הודו מקרב ליבם על שנצלו מגורלם של חבריהם שלא זכו לכך¹⁵. כאשר מעריכים דבר אז גם שומרים עליו ומתייחסים אליו אחרת. כאשר מישהו קונה או מקבל חפץ יקר הוא שומר עליו מכל משמר.

”נודה לך לעולם”

¹³ עיין ר"ן נדרים, דף פא, עמוד א, ד"ה דבר
¹⁴ דף פא, עמוד א: ”ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן?... רבינא אומר: שאין מברכין בתורה תחלה. דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב: מי האיש החכם ויבן את זאת?... דכתיב: ויאמר ה' על עזובם את תורת וגו'... אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחלה”.

¹⁵ עיין פסחים, דף סח, עמוד ב: ”רב יוסף ביומא דעצרתא אמר: עבדי לי עגלא תלתא. אמר: אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא?” - ”אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי - הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה בני לבינם?” (רש"י).

מושרשת בו כך תהיה לו הכרה יותר גדולה בצורך לכבד אותם. סביר להניח שילד אינו מכיר בכך עד שלו עצמו יהיו ילדים. רק אז הוא יבין את גודל מסירותם של הוריו עבורו בכל המצבים ללא הרף. רק אז אדם מתחיל להבין את משמעות כיבוד ההורים.

יהודי צריך לחנך את עצמו ליסוד הכרת הטוב¹¹, כפי שאנו מכונים 'יהודים' מלשון הודאה. הדבר מתחיל כבר מְלֵאָה אמנו שאמרה¹²: ”הַפַּעַם אֹדָה אֶת ה'”, והשם 'יהודה' מבטא את הודאה גדולה זו. מו"ר הרב הדרי זצ"ל היה שם דגש גדול על חינוך להכרת הטוב.

המילים הראשונות שיהודי אומר בבוקרו של יום הן: ”מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַוְרָת פִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה” - ”ריבוננו של עולם, תודה רבה! ייתכן שלמרות שאתמול לא הייתי מספיק ראוי שתאפשר לי לחיות גם היום בכל זאת עשית זאת. תודה רבה לך, ריבוננו של עולם!”. ייתכן שלא כל אחד חושב על משמעות המילים הללו אלא אומרן פעמים רבות באופן בלתי-מודע, אבל על כל פנים החינוך של עם ישראל מדריך לפתוח את היום בהכרת טובה.

גם חלק מהותי מתפילת העמידה הוא תפילת הודאה ”עַל נְסִיךְ שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַל עֵת”. אם היינו חושבים - כפי שאכן ראוי לעשות - על הטובות שעושה הקב"ה עימנו ועם כל אחד ואחד מאיתנו, עד כמה היינו אסירי תודה עבורו! הלוא הוא עוֹטֵף אותנו בכל כך הרבה טובות, בפרט בדור הזה. לעיתים רק כאשר דבר אינו הולך כשורה נזכרים בבורא העולם, אך כשהדברים הולכים כמנהגם לא תמיד זוכרים אותו.

¹¹ עיין מוסר אביך, פרק ב, אות ג: יסוד גדול הוא להרגיל את עצמו בדרך זה של העבודה מאהבה שמצד הכרת הטובות עלינו; עין איה, שבת, פרק א, אות יד: ”הכרת טובה היא העמוד המוסרי היותר גדול ונשגב”.

¹² בראשית, פרק כט, פסוק לה

לשיטת תלמיד זה, ואני מסכים איתו, עלינו לחנך את עצמנו לומר 'תודה' גם כשלא מעריכים מספיק באמת. עלינו להתרגל להגיד תודה רבה בכל מצב. משמעות הדבר שאתרגל להודות לתורן שלוקח ממני את הצלחת ושוטף אותה, לעובד המטבח, למנהל הישיבה ולעובדיה, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לר"מ שלי ממנו אני שואב חיי עולם.

החידוש של חברנו הוא שכאשר אגיד "תודה" בפי, הדבר יביא אותי להעריך. אם אדם יודה לאשתו על החביתה שהכינה לו לארוחת הערב הדבר יגרום שהוא יותר ויותר ישים ליבו לטובות שגומלים עימו כל העת ויתחיל להעריך עוד יותר. כפי שאומר בעל 'ספר החינוך'¹⁶: "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות".

לכן, נציע לסיום להחליט כעצה ישיבתית, לאור דברי אותו תלמיד, להשתדל לכוון יותר בברכת התורה בבוקר, ואם לא הספקנו אז בברכת "אהבת עולם", בה מודים על התורה בשחרית ובערבית.

גם הצעתו השנייה נראית בעיני כדבר נפלא: להשתדל לישון מתוך לימוד תורה. גם אם אדם היה קודם מקושר לחברו או למשפחתו, מכל מקום לפני שנתו ילמד דבר מה ולפני שיברך "המפיל" ויקרא קריאת 'שמע' על המיטה יאמר בניסוח שלו: "תודה רבה ריבוננו של עולם שהבאתני ללמוד תורה, שהבאתני לישיבת 'הכותל' הנפלאה, למקום של חברים נפלאים, למקום של רבנים נפלאים. כל כך נפלא בישיבה כל כך נפלאה! תודה לך, ריבוננו של עולם!".

